

HARMONIJ IN JUKE BOX

381

Razstava o ljudskih instrumentih je bila postavljena v SEM v letu 1992. Lahko se pohvalimo, da se je od takrat povečala zbirka glasbil za nekaj pomembnih predmetov.

V Etnologu smo že poročali o nakupu glasbene omare, ki je prišla k nam iz severovzhodnega dela Slovenije. S svojimi čestokrat malce čudnimi in neuglašeniimi zvoki je razveseljevala obiskovalce. Povedali so nam, da je marsikdo od njih priromal v muzej prav zaradi "pojoče omare".

Takrat smo tudi obvestili občinstvo, da se je uglasčevanja lotil g. Andrej Lenarčič, ki je "uvodna dela" naredil v zelo kratkem času in naravnost odlično.

Z veseljem smo sprejeli njegovo obljubo, da bo uglasčevanje dokončal, brž ko bo utegnil. Glasba, ki prihaja izpod žebličkov na valju, je že tako stara, da jo je težko spoznati zdajšnji generaciji poslušalcev. Za razpoznavo melodij bi bilo pač potrebno porabiti malo več časa in tudi precej strokovnega znanja. Bili smo prepričani, da bo g. Lenarčič prav kmalu lahko dokončal začeto delo, a je trenutno kot poslanec, kar je postal še isto leto, preveč zaposlen. V muzeju smo se odločili, da bomo nanj počakali, dokler si ne bo spet lahko utrgal nekaj dragocenega časa.

Medtem pa tudi v kustodiatu nismo izgubljali časa. V dveh oz. treh letih smo prišli s pomočjo zakladnika v Ministrstvu za kulturo do dveh novih pridobitev, ki se nenavadno dobro povezujejo z glasbeno omaro, obenem pa tudi z drugimi mehaničnimi glasbili, ki jih muzej že ima v svojih zbirkah.

To sta harmonij in juke box.

Harmonij smo kupili od lastnika, ki ga je po lastni izjavi dobil od župnika iz neke dolenske fare. Tam so ga kupili, da bi jim, kot je bilo običajno, igral pri službi božji in vzgajal domače pevce. Harmonij izvira iz zelo znane dunajske delavnice Kotykievicz. Izdelan je bil nekako ob začetku tega stoletja.

Ko smo v lanskem letu pohajkovali po Dunaju, nas je s pročelja hiše na predmestni ulici pozdravil napis s tem priimkom, ki je pojasnjeval, da še vedno izdelujejo klavirje. Ob upoštevanju visoke starosti našega harmonija, ki je s prihodom v muzej prestopil magično mejo časa, je bil pogled na dunajsko firmo prav nenavaden.

Harmonij je lepo ohranjen, kar dokazuje, da je bil v lasti skrbnih uporabnikov. Zaenkrat se bomo morali zadovoljiti s površnimi podatki o lastnikih, seveda pa ni rečeno, da bi se s podrobnejšem poizvedovanjem ne izvedelo kaj več.

Glasbeni avtomat, imenovan juke box, je prispel v naš muzej v letošnjem poletju. Je uvožen iz Amerike, znamke Selecta. Svoje poslušalstvo je imel v podeželski gostilni, kjer so se ga že pred leti naveličali, gostilničar pa se ga je moral na koncu znebiti, da je dal prostor novejšim in bolj donosnim igralnim aparatom.

Usoda glasbenih avtomatov je bila pravzaprav precej čudna in kratke sape, če računamo, da je bila to ob svojih začetkih razmeroma draga investicija. (Mimogrede: v muzej navadno dobimo predmete ob koncu njihovih poti, ko se jim vrednost spet poveča.)

Izbira plošč v juke boxu je bila značilna za določen čas in za določen kraj. Dokler je avtomat pomenil novost, se je okrog njega trlo ljudi, ki so si z obratom kolesca, kasneje pa s pritiskom na gumb izbirali svoje melodije, gostilničar pa je pobiral denar. Če je bil aparat njegov, je ves denar ostal njemu, če pa je bil le v najemu, je plačeval najemnino.

382 Dorkoli si je privoščil veliko investicijo in upal, da bo to zlata jama za zmerom, se je uštel. Pripovedujejo, da so se tudi zaradi prvih radijskih aparatov v gostilnah sprva zelo povečali obiski. Toda dobiček so imeli le tisti, ki so si radio nabavili najprej. Potem so se radijski aparati tako pocenili, da zaradi njih ni bilo treba več od doma.

Z juke boxom je bilo podobno: povozil ga je hitri voz tehnike. Domači gramofon, še bolj pa kasetniki so priljubljeno melodijo pripeljali domov.

Juke boxi so odigrali svojo vlogo še najbolj takrat, ko so tako rekoč "mojstrili" ljudski okus za glasbo. In obiskovalce slovenskih gostiln navajali na velike količine jugoslovanske muzike.

Ena od teh glasbenih znamenitosti šestdesetih let bo skupaj s starejšimi brati in sestrami (gramofon, harmonij, glasbena omara) v muzeju poskušala pokazati, kako je med Slovence prodirala tista muzika, zaradi katere so nekateri začeli pozabljati pesmi, ki "so jih peli moja mati".

Tanja Tomažič

